

MEDIA SAVODXONLIGI VA AXBOROT ETIKASINI SHAKLLANTIRISHDA ENG KO'P QO'LLANILADIGAN METODLARNING PEDAGOGIK TAHLILI

Abduxolikova Nasiba Alijonovna

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillar instituti

dotsenti, falsafa fanlari doktori, PhD

998 94 303 99 91; E-mail: abduholiqovanasiba@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14173079>

Annotatsiya: Raqamli asrda media savodxonligi va axborot etikasi tobora muhim ahamiyat kasb etayotganligi sababli, o'qituvchilar ushbu kompetensiyalar uchun samarali pedagogik usullarni ishlab chiqish muammosiga duch kelishmoqda. Ushbu maqolada talabalar o'rtasida mediasavodxonlik va axborot etikasini shakllantirishning eng ko'p qo'llaniladigan usullarining pedagogik tahlili keltirilgan. Muhokama loyihaga asoslangan ta'lim, amaliy tadqiqotlar, raqamli simulyatsiyalar, aks ettiruvchi jurnallar va hamkorlikdagi faoliyat kabi tanqidiy yondashuvlarni qamrab oladi, ularning har biri o'quvchilarga ommaviy axborot vositalarini sharhlash, tahlil qilish va axloqiy jihatdan jalb qilishda yordam berishdagi samaradorligi uchun baholanadi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, bu usullar nafaqat texnik ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki tanqidiy fikrlash, axloqiy fikrlash va ma'lumotlardan mas'uliyatli foydalanishni qo'llab-quvvatlaydi.

Kalit so'zlar: mediasavodxonlik, axborot etikasi, pedagogika, tanqidiy fikrlash, loyihaga asoslangan ta'lim, raqamli simulyatsiyalar.

Kirish. Raqamli ommaviy axborot vositalarining jadal o'sishi media savodxonligi va axborot etikasini ta'limning muhim tarkibiy qismlariga aylantirdi. Media savodxonligi ommaviy axborot vositalarini tanqidiy baholash va ular bilan ishlash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi, axborot etikasi esa ommaviy axborot vositalaridan foydalanish va ishlab chiqarishning axloqiy oqibatlarini tushunishni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola ushbu kompetensiyalarni shakllantirishda eng ko'p qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlarni o'rganadi va ularning tanqidiy va axloqiy raqamli ishtirokni rivojlantirishdagi samaradorligini tahlil qiladi. Media savodxonligi va axborot etikasi ta'limning muhim maqsadlari sifatida tobora e'tirof etilmoqda.[1] Olimlarning ta'kidlashicha, bu ko'nikmalar mas'uliyatli fuqarolik, tanqidiy fikrlash va axloqiy media iste'moli uchun juda muhimdir. Ushbu ko'nikmalarni o'rgatishning samarali pedagogik usullari ham amaliy mashqlarni, ham tanqidiy fikrlashni o'z ichiga oladi, bu talabalarga raqamli landshaftdagi ommaviy axborot vositalari ta'siri va axloqiy dilemmalarning murakkabligini tushunishga imkon beradi.

Media savodxonligi va axborot etikasining pedagogik usullari. Loyihaga asoslangan ta'lim (PBL). Loyihaga asoslangan ta'lim talabalarni tadqiqot, tanqidiy baholash va axborot sintezini talab qiladigan media loyihalar ustida ishlashni o'z ichiga oladi. Misol uchun, talabalar turli xil yangiliklar manbalarini yoki media tarafkashliklarini tahlil qiluvchi multimedia loyahasini yaratishi mumkin.[2] PBL samarali, chunki u talabalarga media savodxonligi va axloqiy tamoyillarni real dunyo kontekstida qo'llash imkonini beradi, amaliy o'rganish va faol ishtirok etishga yordam beradi. Biroq, bu usul keng ko'lamli resurslar va ko'rsatmalarni talab qiladi, bu katta sinflarda qiyin bo'lishi mumkin. Keys tadqiqotlari talabalarga noto'g'ri ma'lumotlar yoki ma'lumotlarning maxfiyligi bilan bog'liq muammolar kabi ommaviy axborot vositalari etikasiga oid real hayot stsenariyalarini taqdim etadi. Talabalar axloqiy mulohazalarni aniqlash,

manbalarni baholash va mumkin bo'lgan javoblarni muhokama qilish uchun ushbu holatlarni tahlil qiladilar. Ushbu usul tanqidiy fikrlash va axloqiy fikrlashni rag'batlantiradi, talabalarga ommaviy axborot vositalaridan foydalanishning murakkab axloqiy oqibatlarini tushunishga yordam beradi. Potentsial cheklov shundan iboratki, talabalar ish materiali bilan to'liq shug'ullanish uchun axloqiy asoslar haqida oldindan bilimga muhtoj bo'lishi mumkin. Raqamli simulyatsiyalar o'quvchilarga noto'g'ri ma'lumotni tekshirish yoki raqamli maxfiylik sozlamalarini boshqarish kabi gipotetik media stsenariylari bilan shug'ullanish imkonini beruvchi ajoyib tajribalarni taklif qiladi.[3] Ushbu simulyatsiyalar ommaviy axborot vositalarining texnik ko'nikmalarini va axloqiy xabardorlikni rivojlantiradi, bu esa ommaviy axborot vositalari bilan bog'liq harakatlarning mumkin bo'lgan oqibatlarini o'rganish uchun xavfsiz muhitni ta'minlaydi. Biroq, raqamli simulyatsiyalar texnologik infratuzilmani talab qiladi, bu barcha ta'lim muassasalarida mavjud bo'lmasligi mumkin.

Reflektiv jurnallar talabalarni ommaviy axborot vositalarini iste'mol qilish odatlarini hujjatlashtirishga, ularning ommaviy axborot vositalariga bo'lgan javoblarini tahlil qilishga va ommaviy axborot vositalarini tanlashda axloqiy mulohazalar haqida fikr yuritishga undaydi. Bu usul o'z-o'zini anglash va tanqidiy fikrlashni targ'ib qiladi, o'quvchilarga media kontentida ham, o'z talqinlarida ham noxolislikni tan olishga yordam beradi. Reflektiv jurnallar moslashuvchan va turli ta'lim kontekstlariga moslashtirilishi mumkin, ammo bu o'quvchilarning mazmunli fikr yuritishlarini ta'minlash uchun ko'rsatma talab qilishi mumkin. Guruh faoliyati, masalan, munozaralar yoki media-kontentni sharhlash, o'quvchilar o'rtasida hamkorlik va muhokamani rivojlantirish. Birgalikda o'rganish orqali talabalar ommaviy axborot vositalari muammolari bo'yicha turli nuqtai nazarlarni o'rganadilar va axborot etikasi bo'yicha tanqidiy muloqotlarda qatnashadilar. Ushbu yondashuv tanqidiy fikrlash, tinglash qobiliyatlari va axloqiy fikrlashni rivojlantiradi, chunki talabalar ommaviy axborot vositalari bilan bog'liq muammolarni birgalikda tahlil qiladilar. Samarali bo'lsa-da, hamkorlikda o'rganish katta sinflarda yoki turli malaka darajalarida boshqarish qiyin bo'lishi mumkin.[4]

Har bir usul mediasavodxonlik va axborot etikasini o'rgatishning o'ziga xos afzalliklarini taqdim etadi va ko'p qirrali pedagogik yondashuvga hissa qo'shadi. Loyihaga asoslangan ta'lim va raqamli simulyatsiyalar media savodxonligi va axloqiy tamoyillarning amaliy qo'llanilishini ta'minlaydi, talabalarni amaliy o'rganishga jalb qiladi. Reflektiv jurnallar va amaliy tadqiqotlar tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, bu esa talabalarga media mazmuni va axloqiy masalalarni puxtalik bilan baholash imkonini beradi. Hamkorlikdagi faoliyat tengdoshlarni o'rganishni rag'batlantiradi, bu o'quvchilarga ommaviy axborot vositalari muammolarini turli nuqtai nazardan o'rganishga va axloqiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon beradi.

Ushbu usullarni samarali amalga oshirish texnologik resurslarga bo'lgan ehtiyoj, keng qamrovli tayyorgarlik talabi va barcha talabalarining ommaviy axborot vositalari etikasi bo'yicha asosiy tushunchaga ega bo'lishini ta'minlash kabi bir qator muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammolarni hal qilish bo'yicha tavsiyalar quyidagilarni o'z ichiga oladi. Raqamli simulyatsiya va aks ettiruvchi jurnalni aralash o'rganish formatida birlashtirish mediasavodxonlik va axloqiy ta'limni darsda ko'p vaqtni talab qilmasdan ochiq va qiziqarli qilishi mumkin. Dastlabki asosiy axloqiy asoslarni joriy etish talabalarga amaliy tadqiqotlar va hamkorlikdagi munozaralar bilan yanada samarali shug'ullanishga yordam beradi.

Xulosa. Media savodxonligi va axborot etikasini o'rgatish usullarining pedagogik tahlili o'quvchilarning ommaviy axborot vositalariga tanqidiy munosabati va axloqiy mulohazalarini

qo'llab-quvvatlaydigan bir qator yondashuvlarni ochib beradi. Loyihaga asoslangan ta'lim, amaliy tadqiqotlar, raqamli simulyatsiyalar, aks ettiruvchi jurnallar va hamkorlikdagi faoliyatlarning har biri o'ziga xos afzalliklarni taqdim etadi va media savodxonligi bo'yicha har tomonlama o'quv dasturiga hissa qo'shadi. Ushbu usullarni birlashtirgan holda, o'qituvchilar talabalarni raqamli landshaftga mas'uliyat bilan navigatsiya qilish va tanqidiy munosabatda bo'lishga yordam beradigan keng qamrovli ko'nikmalarni rivojlantirishlari mumkin.

References:

1. Sh R. M. Internet tadqiqotlar etikasi //the theory of recent scientific research in the field of pedagogy. – 2024. – T. 2. – №. 20. – C. 39-44.
2. Dahlgren M. A., Castensson R., Dahlgren L. O. PBL from the teachers' perspective //Higher Education. – 1998. – T. 36. – №. 4. – C. 437-447.
3. Yin R. K. Designing case studies //Qualitative research methods. – 2003. – T. 5. – №. 14. – C. 359-386.
4. Choo C. W. Information culture and organizational effectiveness //International Journal of information management. – 2013. – T. 33. – №. 5. – C. 775-779.
5. Abduholiqova N. Axborotlashuv davrida jamiyat rivojiga ta'sir etuvchi omillar// Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi 2023/12/9, b. 493.
6. Abduholiqova N. Yosh avlod tarbiyasida axloqiy ma'rifatni shakllantirish orqali yoshlarni ijtimoiy tarmoqlarga tobeligini oldini olish // Ijtimoiy fanlarda innovasiya ilmiy jurnali, 2021/12/25, b. 116.